

Sygn. akt I C 663/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 lipca 2013 roku

Sąd Okręgowy w Szczecinie Wydział I Cywilny

w składzie następującym :

Przewodniczący: Sędzia Sądu Okręgowego Tomasz Sobieraj

Protokolant: Anna Domozych

po rozpoznaniu w dniu 19 lipca 2013 roku w Szczecinie

na rozprawie

sprawy z powództwa: M. W. (1)

przeciwko: Skarbowi Państwa - Aresztowi Śledczemu w S. i Zakładowi Karnemu w G.

o zapłatę 80.000 zł

I. oddała powództwo;

II. zasądza od powoda M. W. (1) na rzecz pozwanego Skarbu Państwa - Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 1023,93 zł [jednego tysiąca dwudziestu trzech złotych dziewięćdziesięciu trzech groszy] tytułem zwrotu kosztów procesu;

III. przyznaje od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Szczecinie na rzecz adwokata M. K. kwotę 308,73 zł [trzystu ośmiu złotych siedemdziesięciu trzech groszy], w tym podatek od towarów i usług w wysokości 57,73 zł [pięćdziesięciu siedmiu złotych siedemdziesięciu trzech groszy] tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu powodowi M. W. (1).

Sędzia Sądu Okręgowego Tomasz Sobieraj

Sygn. akt I C 663/12

UZASADNIENIE

Powód M. W. (1) w dniu 25 czerwca 2012 roku wniósł pozew przeciwko pozwanemu Skarbowi Państwa – Aresztowi Śledczemu w S. i Zakładowi Karnemu w G. domagając się – po ostatecznym sprecyzowaniu żądania pozwu:

1/ zasądzenia od pozwanego Skarbu Państwa – Zakładu Karnego w G. na rzecz powoda kwoty 40.000 złotych wraz z odsetkami ustawowymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty tytułem zadośćuczynienia za naruszenie dóbr osobistych w związku z warunkami odbywania kary pozbawienia wolności w Zakładzie Karnym w G.;

2/ zasądzenia od pozwanego Skarbu Państwa – Aresztu Śledczego w S. na rzecz powoda kwoty 40.000 złotych wraz z odsetkami ustawowymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty tytułem zadośćuczynienia za naruszenie dóbr osobistych w związku z warunkami odbywania kary pozbawienia wolności w Areszcie Śledczym w S.;

3/ zasądzenie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu powodowi według złożonego na rozprawie spisu kosztów.

Powód wskazał, że odbywał karę pozbawienia wolności w Areszcie Śledczym w S. i w Zakładzie Karnym w G.. Powód podał, iż w tych jednostkach penitencjarnych zmuszony był odbywać karę pozbawienia wolności w warunkach nieodpowiadających zarówno polskiemu jak międzynarodowemu prawu, w warunkach urągających jego godności. Powód oświadczył, iż umieszczany był w celach, których powierzchnia wynosiła mniej niż 3 m² na jednego skazanego. Nadto - według powoda – w celach tych nie była zapewniona odpowiednia wentylacja, kąpiki sanitarne nie były zabudowane, nie było dostępu do ciepłej wody, cele były zagrzybione i występowały w nich pluskwy. Powód podniósł także, że koce, prześcieradła i materace, z których korzystał, były brudne i nieprzyjemnie pachniały. Zdaniem powoda – w ten sposób doszło do naruszenia jego dóbr osobistych w postaci godności i prawa do prywatności [k. 2 – 3, k. 39 – 41 akt].

W odpowiedzi na pozew pozwany Skarb Państwa– Areszt Śledczy w S., Zakład Karny w G. wniósł o odrzucenie pozwu ewentualnie o oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie na jego rzecz kosztów procesu według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego. Po pierwsze, pozwany wskazał, że powód oznaczył jako pozwanego Zakład Karny w G. i Areszt Śledczy w S., które nie posiadają zdolności sądowej. Po drugie, pozwany - powołując się na przepis art. 442¹ § 1 k.c. - podniósł zarzut przedawnienia roszczeń związanych ze zdarzeniami, które miały miejsce ponad trzy lata przed wniesieniem przez powoda pozwu w niniejszej sprawie. Po trzecie, pozwany zarzucił, że powód nie wykazał prawdziwości swoich twierdzeń dotyczących istnienia przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej pozwanego Skarbu Państwa, zwłaszcza bezprawnego naruszenia jego dóbr osobistych. Pozwany w szczególności zaprzeczył, jakoby powód przebywał w warunkach przeludnienia, a także wskazał, że wszystkie inne warunki bytowe zostały mu zapewnione na wymaganym prawem poziomie [k. 59 – 65 akt].

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Powód M. W. (1) był osadzony w Areszcie Śledczym w S. w okresach od 22 lutego 2005 roku do 5 maja 2005 roku; od 19 lipca 2005 roku do 2 sierpnia 2005 roku; od 3 lutego 2006 roku do 17 maja 2006 roku i od 20 lutego 2012 roku do 2 maja 2012 roku.

Dowody:

- informacja Dyrektora Aresztu Śledczego w S. z dnia 12 listopada 2012 roku – k. 56 akt;
- informacja o pobytach i orzeczeniach z dnia 9 listopada 2012 roku – k. 100 – 103 akt.

W czasie pobytu w Areszcie Śledczym w S. w okresie od 22 lutego 2005 roku do 5 maja 2005 roku powód M. W. (1) przebywał w następujących celach mieszkalnych: od dnia 22 lutego 2005 roku w celi numer (...) w pawilonie (...) o powierzchni 16,56 m⁽²⁾; od dnia 25 lutego 2005 roku w celi numer (...) w pawilonie (...) o powierzchni 14,37 m⁽²⁾; od dnia 26 lutego 2005 roku do 5 maja 2005 roku w celi numer (...) w pawilonie (...) o powierzchni 15,16 m⁽²⁾;

Dowody: informacja Dyrektora Aresztu Śledczego w S. z dnia 12 listopada 2012 roku – k. 56 akt.

W czasie pobytu w Areszcie Śledczym w S. w okresie od 19 lipca 2005 roku do 2 sierpnia 2005 roku powód M. W. (1) przebywał w następujących celach mieszkalnych: od dnia 19 lipca 2005 roku w celi numer (...) w pawilonie (...) o powierzchni 14,62 m⁽²⁾; od dnia 21 lipca 2005 roku w celi numer (...) w pawilonie(...) o powierzchni 14,66 m⁽²⁾.

Dowody: informacja Dyrektora Aresztu Śledczego w S. z dnia 12 listopada 2012 roku – k. 56 akt.

W czasie pobytu w Areszcie Śledczym w S. w okresie od 3 lutego 2006 roku do 17 maja 2006 roku powód M. W. (1) przebywał w następujących celach mieszkalnych: od 3 lutego 2006 roku w celi numer (...)w pawilonie (...) o powierzchni 13,74 m⁽²⁾; od 8 lutego 2006 roku w celi numer (...) w pawilonie (...) o powierzchni 9,97 m⁽²⁾; od 21 lutego 2006 roku w celi numer (...) w pawilonie (...) o powierzchni 8,70 m⁽²⁾; od 4 kwietnia 2006 roku w celi numer (...) w

pawilonie (...) o powierzchni 8,33 m⁽²⁾; od 28 kwietnia 2006 roku w celi numer (...) w pawilonie (...) o powierzchni 8,42 m⁽²⁾; od 2 maja 2006 roku w celi numer (...) w pawilonie (...) o powierzchni 15,97 m⁽²⁾.

Dowody: informacja Dyrektora Aresztu Śledczego w S. z dnia 12 listopada 2012 roku – k. 56 akt.

W czasie pobytu w Areszcie Śledczym w S. w okresie od 20 lutego 2012 roku do 2 maja 2012 roku powód M. W. (1) przebywał w następujących celach mieszkalnych: od 20 lutego 2012 roku w celi numer (...) w pawilonie (...) o powierzchni 12,99 m⁽²⁾; od 23 lutego 2012 roku w celi numer (...) w pawilonie (...) o powierzchni 7,24 m⁽²⁾; od 24 lutego 2012 roku w celi numer (...) w pawilonie (...) o powierzchni 15,33 m⁽²⁾; od 14 marca 2012 roku w celi numer (...) w pawilonie (...) o powierzchni 15,11 m⁽²⁾.

Dowody: informacja Dyrektora Aresztu Śledczego w S. z dnia 12 listopada 2012 roku – k. 56 akt.

W czasie pobytu w Areszcie Śledczym w S. w okresie od 20 lutego 2012 roku do 2 maja 2012 roku powód M. W. (1) przebywał w celach, w których na jednego osadzonego przypadała powierzchnia co najmniej 3 m².

Dowody:

- notatka służbowa z dnia 20 listopada 2012 roku – k. 113 akt;
- zeznania świadka P. Z. (1) – k. 139 – 140 akt.

W czasie pobytu w Areszcie Śledczym w S. powód M. W. (1) mógł uczestniczyć w imprezach zbiorowych, brać udział w spotkaniach duszpasterskich, posiadać odbiornik telewizyjny za zgodą dyrektora zakładu karnego, korzystać z codziennego godzinnego spaceru, wykonywać modele z papieru, korzystać ze zbiorów biblioteki więziennej i czytać prasę codzienną, uczestniczyć w zajęciach świetlicowych.

Dowody:

- notatka służbowa z dnia 20 listopada 2012 roku – k. 113 akt;
- zeznania świadka P. Z. (1) – k. 139 – 140 akt.

W Areszcie Śledczym w S. kąpiki sanitarne w celach mieszkalnych znajdujących się w oddziałach pawilonu A były i są całkowicie zabudowane, to jest wyodrębnione z obrysu za pomocą ścian wykonanych z pełnej cegły, natomiast w oddziałach pawilonu B do 2008 roku były obudowane ścianką działową w wysokości 150 cm. Wejście do kąpika oraz przestrzeń powyżej ścianki odgródzone były w tym czasie od reszty celi kotarą. W drugiej połowie 2008 roku został przeprowadzony remont kąpików sanitarnych znajdujących się w celach mieszkalnych pawilonu B polegający na całkowitym zabudowaniu kąpika.

Dowody:

- notatka służbowa z dnia 20 listopada 2012 roku - k. 128 akt;
- zeznania świadka A. S. – k. 246 akt.

W Areszcie Śledczym w S. w celach funkcjonuje wentylacja grawitacyjna, która jest i była w pełni sprawna. W celach znajduje się także wymagane oświetlenie.

Dowody:

- notatka służbowa z dnia 20 listopada 2012 roku - k. 128 akt;

- zeznania świadka A. S. – k. 246 akt;
- protokół kontroli z dnia 22 lutego 2012 roku – k. 129 – 130 akt;
- protokół kontroli przewodów kominowych – k. 131 akt.

W Areszcie Śledczym w S. wszystkie cele w czasie osadzenia powoda M. W. (1) wyposażone były w sprzęt kwaterunkowy przewidziane przez obowiązujące przepisy.

Dowody:

- notatka służbowa z dnia 20 listopada 2012 roku - k. 128 akt;
- zeznania świadka A. S. – k. 246 akt.

W Areszcie Śledczym w S. w celach, w których osadzony był powód M. W. (1) nie występowało zagrzybienie na ścianach, a jedynie zabrudzenia spowodowane przez samych osadzonych.

Dowody:

- notatka służbowa z dnia 20 listopada 2012 roku - k. 128 akt;
- zeznania świadka A. S. – k. 246 akt.

W Areszcie Śledczym w S. osadzeni w celach mieszkalnych mają i mieli dostęp do bieżącej zimnej i ciepłej wody.

Dowody:

- notatka służbowa z dnia 20 listopada 2012 roku - k. 128 akt;
- zeznania świadka A. S. – k. 246 akt.

W czasie pobytu w Areszcie Śledczym w S. powód M. W. (1) nie skarżył się na warunki bytowe lub złą opiekę zdrowotną,

Dowody:

- notatka służbowa z dnia 20 listopada 2012 roku – k. 113 akt;
- zeznania świadka P. Z. (1) – k. 139 – 140 akt.

Powód M. W. (1) był osadzony w Zakładzie Karnym w G. w okresach od 17 maja 2006 roku do 28 czerwca 2006 roku, od 8 kwietnia 2008 roku do 19 sierpnia 2009 roku i od 14 lipca 2010 roku do 28 czerwca 2011 roku oraz od 2 maja 2012 roku do 9 listopada 2012 roku.

Dowody: informacja o pobytach i orzeczeniach z dnia 9 listopada 2012 roku – k. 100 – 103 akt.

W czasie pobytu w Zakładzie Karnym w G. w okresie od 17 maja 2006 roku do 28 czerwca 2006 roku powód M. W. (1) przebywał w dwuosobowej celi mieszkalnej numer (...) oddziału (...) o powierzchni 6,71 m².

Dowody:

- informacja o pobytach i orzeczeniach z dnia 9 listopada 2012 roku – k. 100 – 103 akt;
- karta historii rozmieszczenia M. W. (1) – k. 89 – 99 akt;
- wydruk z przeglądarki historii rozmieszczenia – k. 104 akt;

- wydruk z programu N. A. – k. 105 – 106 akt;
- wykaz pomieszczeń w budynkach mieszkalnych Zakładu Karnego w G. – k. 107 – 117 akt.

W czasie pobytu w Zakładzie Karnym w G. w okresie od 8 kwietnia 2008 roku do 19 sierpnia 2009 roku powód M. W. (1) przebywał w następujących celach mieszkalnych: od dnia 8 kwietnia 2008 roku w dwuosobowej celi mieszkalnej numer (...) oddziału (...) o powierzchni 6,75 m⁽²⁾; od dnia 14 kwietnia 2008 roku w dwuosobowej celi mieszkalnej numer (...) oddziału (...) o powierzchni 6,80 m⁽²⁾; od dnia 6 czerwca 2008 roku w dwuosobowej celi mieszkalnej numer (...) oddziału (...) o powierzchni 6,80 m⁽²⁾; od dnia 17 września 2008 roku w dwuosobowej celi mieszkalnej numer (...) oddziału (...) o powierzchni 6,80 m⁽²⁾; od dnia 28 kwietnia 2009 roku w dwuosobowej celi mieszkalnej numer (...) oddziału (...) o powierzchni 6,83 m⁽²⁾; od dnia 4 czerwca 2009 roku w celi izolacyjnej numer (...) oddziału (...) o powierzchni 4,37 m⁽²⁾; od dnia 18 czerwca 2009 roku w dwuosobowej celi mieszkalnej numer (...) oddziału (...) o powierzchni 6,13 m⁽²⁾.

Dowody:

- informacja o pobytach i orzeczeniach z dnia 9 listopada 2012 roku – k. 100 – 103 akt;
- karta historii rozmieszczenia M. W. (1) – k. 89 – 99 akt;
- wydruk z przeglądarki historii rozmieszczenia – k. 104 akt;
- wydruk z programu N. A. – k. 105 – 106 akt;
- wykaz pomieszczeń w budynkach mieszkalnych Zakładu Karnego w G. – k. 107 – 117 akt.

W czasie pobytu w Zakładzie Karnym w G. w okresie od 14 lipca 2010 roku do 28 czerwca 2011 roku powód M. W. (1) przebywał w następujących celach mieszkalnych: od dnia 14 lipca 2010 roku w celi izolacyjnej numer (...) oddziału (...) o powierzchni 6,37 m⁽²⁾; od dnia 28 lipca 2010 roku w dwuosobowej celi mieszkalnej numer (...) oddziału (...) o powierzchni 6,29 m⁽²⁾; od dnia 6 sierpnia 2010 roku w jednoosobowej celi mieszkalnej numer (...) oddziału (...) o powierzchni 6,35 m⁽²⁾; od dnia 1 września 2010 roku jednoosobowej celi mieszkalnej numer (...) oddziału (...) o powierzchni 6,37 m⁽²⁾; od dnia 11 października 2010 roku w dwuosobowej celi mieszkalnej numer (...) oddziału (...) o powierzchni 6,52 m⁽²⁾; od dnia 3 grudnia 2010 roku w dwuosobowej celi mieszkalnej numer (...) oddziału (...) o powierzchni 6,34 m⁽²⁾; od dnia 1 stycznia 2011 roku w dwuosobowej celi mieszkalnej numer (...) oddziału (...) o powierzchni 6,64 m⁽²⁾; od dnia 9 lutego 2011 roku w sześciuosobowej celi mieszkalnej numer (...) oddziału (...) o powierzchni 20,14 m⁽²⁾; od dnia 8 marca 2011 roku w siedmioosobowej celi mieszkalnej numer (...) oddziału (...) o powierzchni 22,12 m⁽²⁾; od dnia 29 kwietnia 2011 roku w pięćoosobowej celi mieszkalnej numer (...) oddziału (...) o powierzchni 16,16 m⁽²⁾; od dnia 29 kwietnia 2011 roku w siedmioosobowej celi mieszkalnej numer (...) oddziału (...) o powierzchni 22,12 m⁽²⁾; od dnia 7 czerwca 2011 roku w sześciuosobowej celi mieszkalnej numer (...) oddziału (...) o powierzchni 20,14 m⁽²⁾; od dnia 10 czerwca 2011 roku w czteroosobowej celi mieszkalnej numer (...) oddziału (...) o powierzchni 12,01 m⁽²⁾.

Dowody:

- informacja o pobytach i orzeczeniach z dnia 9 listopada 2012 roku – k. 100 – 103 akt;
- karta historii rozmieszczenia M. W. (1) – k. 89 – 99 akt;

- wydruk z przeglądarki historii rozmieszczenia – k. 104 akt;
- wydruk z programu N. A. – k. 105 – 106 akt;
- wykaz pomieszczeń w budynkach mieszkalnych Zakładu Karnego w G. – k. 107 – 117 akt.

W czasie pobytu w Zakładzie Karnym w G. w okresie od 2 maja 2012 roku do 9 listopada 2012 roku powód M. W. (1) przebywał w następujących celach mieszkalnych: od dnia 2 maja 2012 roku w czteroosobowej celi mieszkalnej numer (...) oddziału (...) o powierzchni 12,18 m⁽²⁾; od dnia 9 maja 2012 roku w dwuosobowej celi mieszkalnej numer (...) oddziału (...) o powierzchni 6,64 m⁽²⁾; od dnia 22 maja 2012 roku w czteroosobowej celi mieszkalnej numer (...) oddziału (...) o powierzchni 12,18 m⁽²⁾; od dnia 23 maja 2012 roku w czteroosobowej celi mieszkalnej numer (...) oddziału (...) o powierzchni 12,54 m⁽²⁾; od dnia 13 czerwca 2012 roku w dwuosobowej celi mieszkalnej numer (...) oddziału (...) o powierzchni 7,85 m⁽²⁾; od dnia 14 czerwca 2012 roku w trzyosobowej celi mieszkalnej numer (...) oddziału (...) o powierzchni 11,64 m⁽²⁾; od dnia 22 czerwca 2012 roku w dwuosobowej celi mieszkalnej numer (...) oddziału (...) o powierzchni 11,64 m⁽²⁾; od dnia 27 czerwca 2012 roku w czteroosobowej celi mieszkalnej numer (...) oddziału (...) o powierzchni 12,38 m⁽²⁾; od dnia 28 czerwca 2012 roku w dwuosobowej celi mieszkalnej numer (...) oddziału (...) o powierzchni 7,83 m⁽²⁾; od dnia 14 września 2012 roku w dwuosobowej celi mieszkalnej numer (...) oddziału (...) o powierzchni 6,23 m⁽²⁾; od dnia 16 października 2012 roku w dwuosobowej celi mieszkalnej numer (...) oddziału (...) o powierzchni 6,13 m⁽²⁾.

Dowody:

- informacja o pobytach i orzeczeniach z dnia 9 listopada 2012 roku – k. 100 – 103 akt;
- karta historii rozmieszczenia M. W. (1) – k. 89 – 99 akt;
- wydruk z przeglądarki historii rozmieszczenia – k. 104 akt;
- wydruk z programu N. A. – k. 105 – 106 akt;
- wykaz pomieszczeń w budynkach mieszkalnych Zakładu Karnego w G. – k. 107 – 117 akt.

W Zakładzie Karnym w G. w latach 2006 – 2008 zdarzały się przypadki, w których na podstawie zarządzenia Dyrektora Zakładu Karnego w G. umieszczano osadzonych w celach, w których na jednego osadzonego przypadła powierzchnia poniżej 3 m²; jednak o każdym takim przypadku był zawiadamiany sędzia penitencjarny.

Dowody:

- pismo Dyrektora Zakładu Karnego w G. z dnia 11 maja 2006 roku – k. 118 akt;
- pismo Dyrektora Zakładu Karnego w G. z dnia 10 marca 2008 roku – k. 119 akt;
- pismo Dyrektora Zakładu Karnego w G. z dnia 9 maja 2008 roku – k. 120 akt;
- pismo Dyrektora Zakładu Karnego w G. z dnia 3 lipca 2008 roku – k. 121 akt;
- pismo Dyrektora Zakładu Karnego w G. z dnia 11 września 2008 roku – k. 118 akt;
- zarządzenie Dyrektora Zakładu Karnego w G. z dnia 7 listopada 2008 roku – k. 123 akt;
- zarządzenie Dyrektora Zakładu Karnego w G. z dnia 31 grudnia 2008 roku – k. 124 akt.

W celach, w których przebywał powód M. W. (1) w Zakładzie Karnym w G., było zapewniona na jednego osadzonego powierzchnia co najmniej 3 m².

Dowody:

- informacja o pobytach i orzeczeniach z dnia 9 listopada 2012 roku – k. 100 – 103 akt;
- karta historii rozmieszczenia M. W. (1) – k. 89 – 99 akt;
- wydruk z przeglądarki historii rozmieszczenia – k. 104 akt;
- wydruk z programu N. A. – k. 105 – 106 akt;
- wykaz pomieszczeń w budynkach mieszkalnych Zakładu Karnego w G. – k. 107 – 117 akt;
- pismo Dyrektora Zakładu Karnego w G. z dnia 11 maja 2006 roku – k. 118 akt;
- pismo Dyrektora Zakładu Karnego w G. z dnia 10 marca 2008 roku – k. 119 akt;
- pismo Dyrektora Zakładu Karnego w G. z dnia 9 maja 2008 roku – k. 120 akt;
- pismo Dyrektora Zakładu Karnego w G. z dnia 3 lipca 2008 roku – k. 121 akt;
- pismo Dyrektora Zakładu Karnego w G. z dnia 11 września 2008 roku – k. 118 akt;
- zarządzenie Dyrektora Zakładu Karnego w G. z dnia 7 listopada 2008 roku – k. 123 akt;
- zarządzenie Dyrektora Zakładu Karnego w G. z dnia 31 grudnia 2008 roku – k. 124 akt;
- zeznania świadka P. K. – k. 139 akt.

W czasie pobytu powoda M. W. (1) w Zakładzie Karnym w G. cele znajdujące się w tej jednostce były wyposażone w odpowiedni sprzęt kwaterunkowy. W celach były wyodrębnione węzły sanitarne. Zapewniony był stały dostęp do bieżącej zimnej wody, a na części oddziałów także do ciepłej wody.

Dowody:

- zeznania świadka P. K. – k. 139 akt;
- zeznania świadka M. T. – k. 199 akt;
- zeznania świadka P. Z. (2) – k. 200 akt;
- zeznania świadka M. W. (2) – k. 237 akt.

Niektóre cele w Zakładzie karnym w G. były w złym stanie technicznym, jednak poszczególne oddziały były systematycznie remontowane. Zdarzało się, że ściany w celach były brudne oraz występowało w nich okresowo robactwo.

Dowody:

- zeznania świadka M. T. – k. 199 akt;
- zeznania świadka P. Z. (2) – k. 200 akt;
- zeznania świadka M. W. (2) – k. 237 akt.

Sąd zważył, co następuje:

Powództwo nie zasługiwało na uwzględnienie.

Analiza stanu faktycznego w kontekście twierdzeń powoda wskazuje, że powód domaga się zasądzenia zadośćuczynienia za krzywdę doznaną na skutek naruszenia jego dóbr osobistych w postaci godności i prawa do intymności na skutek niezgodnego z prawem wykonywania władzy publicznej przez pozwanego Skarbu Państwa w zakresie stosowania kary pozbawienia wolności

Podstawą prawną powództwa stanowią przepisy art. 417 k.c. w związku z art. 448 k.c. w związku z art. 23 i 24 k.c.

Na wstępie rozważań wskazać trzeba, że od 1 września 2004 roku istnieją dwa reżimy odpowiedzialności deliktowej Skarbu Państwa. Po pierwsze, odpowiedzialność szczególna unormowana w art. 417 – 417² k.c., które to przepisy regulują odpowiedzialność deliktową Skarbu Państwa oraz jednostek samorządu terytorialnego [tj. gmin, powiatów i samorządu wojewódzkiego], a także innych państwowych i komunalnych osób prawnych wyłącznie za szkodę wyrządzoną przy wykonywaniu władzy publicznej i tylko w tym zakresie wyłączają stosowanie przepisów ogólnych o odpowiedzialności za cudze czyny, tj. art. 416, 427 i 429 – 430 k.c. Po drugie, odpowiedzialność oparta o ogólne zasady odpowiedzialności deliktowej osób prawnych, która obejmuje odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną w inny sposób niż przy wykonywaniu władzy publicznej.

Ten pierwszy rodzaj odpowiedzialności reguluje przede wszystkim przepis art. 417 § 1 k.c. Zgodnie z dyspozycją powyższego przepisu – „za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu władzy publicznej ponosi odpowiedzialność Skarb Państwa lub jednostka samorządu terytorialnego lub inna osoba prawna wykonująca tę władzę z mocy prawa”.

Podkreślić trzeba, że odpowiedzialność przewidziana w art. 417 k.c. jest odpowiedzialnością za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie „przy wykonywaniu władzy publicznej”. Należy zatem ustalić, kiedy mamy do czynienia z wykonywaniem władzy publicznej. Podkreślić trzeba, że wykonywanie funkcji władzy publicznej łączy się co do zasady z możliwością władczego kształtowania sytuacji jednostki. Jednocześnie w doktrynie i judykaturze prawa cywilnego wskazuje, że tylko wówczas mamy do czynienia z wykonywaniem władzy publicznej, gdy brak jest formalnej równości stron. Wykonywanie władzy w tym sensie może mieć postać nie tylko wydania decyzji (orzeczenia), lecz także faktycznej ingerencji w sferę praw jednostki, na przykład użycia przymusu zarówno w stosunku do majątku, jak i osoby.

W niniejszej sprawie strona powodowa wiąże obowiązek naprawienia szkody przez pozwanego z jego działalnością, polegającą na stosowaniu kar pozbawienia wolności. Stosownie do przytoczonych wyżej poglądów, które podziela sąd orzekający w niniejszej sprawie – ta sfera działalności publicznej musi być uznana za wykonywanie władzy publicznej, albowiem nie należy ona do sfery aktywności innych podmiotów i charakteryzuje ją władcze działanie funkcjonariuszy publicznych

Z tego względu odpowiedzialność pozwanego Skarbu Państwa za szkodę [zarówno majątkową, jak i niemajątkową] wyrządzoną w związku z wykonywaniem kary pozbawienia wolności podlega ocenie z punktu widzenia art. 417 k.c.

Analiza tego przepisu w kontekście pozostałych przepisów regulujących odpowiedzialność deliktową wskazuje, że przesłankami odpowiedzialności deliktowej Skarbu Państwa są:

1. powstanie szkody;
2. wyrządzenie szkody czynem niedozwolonym polegającym na bezprawnym działaniu lub zaniechaniu podmiotu wykonującego w imieniu Skarbu Państwa władzę publiczną;
3. normalny związek przyczynowy pomiędzy tak rozumianym czynem niedozwolonym a powstaniem szkody.

Podstawową przesłanką odpowiedzialności odszkodowawczej z art. 417 k.c. jest szkoda, przy czym pojęcie szkody obejmuje uszczerbek zarówno w dobrach majątkowych, jak i w przypadkach określonych w ustawie – w dobrach niemajątkowych. Możliwość domagania się naprawienia szkody niemajątkowej, czyli krzywdy przewiduje między innymi art. 448 k.c. Przepis ten stanowi, że „w razie naruszenia dobra osobistego sąd może przyznać temu, czyje dobro osobiste zostało naruszone, odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę lub na jego żądanie zasądzić odpowiednią sumę pieniężną na wskazany przez niego cel społeczny, niezależnie od innych środków potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia. Przepis art. 445 § 3 stosuje się”.

Zauważyć trzeba, że przepis art. 448 k.c. jest ściśle związany z przepisami art. 23 i 24 k.c.

Stosownie do dyspozycji art. 23 k.c. „Dobra osobiste człowieka, jak w szczególności zdrowie, wolność, cześć, swoboda sumienia, nazwisko lub pseudonim, wizerunek, tajemnica korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza i racjonalizatorska, pozostają pod ochroną prawa cywilnego niezależnie od ochrony przewidzianej w innych przepisach”. W myśl natomiast art. 24 § 1 k.c. „Ten, czyje dobro osobiste zostaje zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania, chyba że nie jest ono bezprawne. W razie dokonanego naruszenia może on także żądać, ażeby osoba, która dopuściła się naruszenia, dopełniła czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków, w szczególności ażeby złożyła oświadczenie odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie. Na zasadach przewidzianych w kodeksie może on również żądać zadośćuczynienia pieniężnego lub zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny”. Przepis art. 24 § 1 k.c. przewiduje, iż osoba, której dobra osobiste zostały naruszone może żądać zadośćuczynienia pieniężnego lub zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny na zasadach określonych w kodeksie cywilnym. Przepis ten odsyła więc do dyspozycji przytoczonego wyżej art. 448 k.c.

W niniejszej sprawie strona powodowa podniosła, że doszło do naruszenia jego dobra osobistego, jakim jest godność osobista poprzez niezapewnienie jej odpowiednich warunków kary pozbawienia wolności, przy czym powód łączył odpowiedzialność pozwanego Skarbu Państwa z osadzeniem go w Areszcie Śledczym w S. i w Zakładzie Karnym w G. w okresie od 1 lutego 2006 roku do 28 czerwca 2011 roku i w okresie od 20 lutego 2012 roku do 21 czerwca 2012 roku.

W niniejszej sprawie poza sporem pozostaje, że powód był osadzony w oznaczonych wyżej jednostkach penitencjarnych, przy czym z dokumentów przedłożonych przez stronę pozwaną w postaci historii rozmieszczenia powoda wynika, że powód M. W. (1) był osadzony w Areszcie Śledczym w S. w okresach: od 22 lutego 2005 roku do 5 maja 2005 roku, od 19 lipca 2005 roku do 2 sierpnia 2005 roku; od 3 lutego 2006 roku do 17 maja 2006 roku i od 20 lutego 2012 roku do 2 maja 2012 roku; natomiast w Zakładzie Karnym w G. w okresach: od 17 maja 2006 roku do 28 czerwca 2006 roku, od 8 kwietnia 2008 roku do 19 sierpnia 2009 roku, od 14 lipca 2010 roku do 28 czerwca 2011 roku i od 2 maja 2012 roku do 9 listopada 2012 roku.

W pierwszej kolejności wskazać trzeba, że strona powodowa podniosła zarzut przedawnienia roszczenia powoda o naprawienie szkody powstałej w okresie osadzenia w zakładzie karnym w okresie poprzedzającym trzy lata przed wniesieniem pozwu.

Powyższy zarzut przedawnienia zasługuje na uwzględnienie.

Zgodnie z treścią art. 117 § 1 i 2 k.c. – „z zastrzeżeniem wyjątków przewidzianych w ustawie, roszczenia majątkowe ulegają przedawnieniu. Po upływie terminu przedawnienia ten, przeciwko komu przysługuje roszczenie, może uchylić się od jego zaspokojenia, chyba że zrzeka się korzystania z zarzutu przedawnienia. Jednakże zrzeczenie się zarzuty przedawnienia przed upływem terminu jest nieważne”.

Roszczenie dochodzone w niniejszej sprawie ma charakter roszczenia majątkowego, a tym samym – z uwagi na brak przepisów szczególnych wyłączających możliwość przedawnienia się tego rodzaju roszczeń – podlega ono przedawnieniu.

Zgodnie z dyspozycją art. 118 k.c. – „jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, termin przedawnienia wynosi lat dziesięć, a dla roszczeń o świadczenia okresowe oraz roszczeń związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej – trzy lata”.

Takimi przepisami szczególnymi w rozumieniu art. 118 k.c. są przepisy regulujące przedawnienie roszczenia o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym, zawarte obecnie w art. 442¹ § 1 – 3 k.c.

Zgodnie z powyższymi przepisami: „Roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym ulega przedawnieniu z upływem lat trzech od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia. Jednakże termin ten nie może być dłuższy niż dziesięć lat od dnia, w którym nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę. Jeżeli szkoda wynikła ze zbrodni lub występku, roszczenie o naprawienie szkody ulega przedawnieniu z upływem lat dwudziestu od dnia popełnienia przestępstwa bez względu na to, kiedy poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia. W razie wyrządzenia szkody na osobie, przedawnienie nie może skończyć się wcześniej niż z upływem lat trzech od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia”.

Zauważyć trzeba jednak, że przepis ten obowiązuje od dnia 10 sierpnia 2007 roku, natomiast część zdarzeń, z którego powód wyprowadza swoje roszczenie miało miejsce przed tą datą. Z przepisu art. 2 ustawy z dnia 16 lutego 2007 roku o zmianie ustawy – Kodeks cywilny wynika, że przepis art. 442¹ k.c. ma zastosowanie do roszczeń powstałych przed dniem 10 sierpnia 2007 roku, ale tylko wówczas, gdy nie było one przedawnione według przepisów dotychczas obowiązujących.

Do dnia 10 sierpnia 2007 roku przedawnienie roszczeń o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym regulował przepis art. 442 k.c.

Zgodnie z art. 442 § 1 k.c. „roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonej ulega przedawnieniu z upływem trzech lat od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie i osobie obowiązanej do naprawienia szkody. Jednakże w każdym wypadku roszczenie przedawnia się z upływem lat dziesięciu od dnia, w którym nastąpiło zdarzenie wyrządzające szkodę”.

Zauważyć trzeba, że co do zasady zarówno art. art. 442 § 1 k.c. obowiązujący do dnia 10 sierpnia 2007 roku, jak i obecnie obowiązujący art. 442¹ k.c. przewidują dwa terminy przedawnienia roszczeń z czynów niedozwolonych, mianowicie:

1/ termin trzyletni, który biegnie od powzięcia przez poszkodowanego wiadomości o szkodzie i osobie obowiązanej do jej naprawienia;

2/ termin dziesięcioletni, który rozpoczyna bieg od dnia zdarzenia wyrządzającego szkodę.

Oba te terminy są od siebie niezależne w tym znaczeniu, że do przedawnienia roszczenia wystarczający jest upływ jednego z nich.

Ten pierwszy termin wiąże przedawnienie roszczenia o naprawienia z upływem trzech od powzięcia przez poszkodowanego wiadomości o szkodzie i osobie obowiązanej do jej naprawienia. W niniejszej sprawie w ocenie sądu powyższy termin był tożsamy z datą zaistnienia zdarzenia wyrządzającego szkodę powodowi. Charakter naruszenia dóbr osobistych w postaci godności i prawa do intymności prowadzi bowiem do wniosku, że już z chwilą naruszenia tych dóbr osoba poszkodowana ma świadomość doznanej krzywdy. W okolicznościach niniejszej sprawy jest także oczywiste, że powód od razu miał wiedzę, że za te naruszenia odpowiada Skarb Państwa, albowiem musiał być świadomy, jaki podmiot organizuje wykonywanie kary pozbawienia wolności. Z tego względu, biorąc pod uwagę, że naruszenie dóbr osobistych powoda poprzez niezapewnienie odpowiednich warunków odbywania kary pozbawienia wolności miało – według powoda – charakter ciągły, uznać trzeba, że trzyletni terminu przedawnienia rozpoczął

bieg każdego dnia odbywania kary pozbawienia wolności w danej jednostce penitencjarnej, co oznacza, że do chwili wytoczenia powództwa w niniejszej sprawie [co nastąpiło 25 czerwca 2012 roku, kiedy powód złożył pozew w administracji zakładu karnego] doszło do przedawnienia się roszczenia powoda o naprawienia szkody za czas pobytu w jednostkach penitencjarnych za okres przed 25 czerwca 2009 roku.

Sąd rozważał, czy w niniejszej sprawie zastosowanie ma przepis art. 442¹ § 2 k.c. przewidujące dłuższe terminy przedawnienia roszczenia o naprawienia szkody wynikłej ze zbrodni lub występku. Podkreślić jednak należy, że strona powodowa nie wykazała, żeby którykolwiek z funkcjonariuszy Służby Więziennej został skazany prawomocnym wyrokiem sądu karnego za popełnienie przestępstwa, jak również nie naprowadziła żadnych dowodów pozwalających sądowi orzekającemu w niniejszej sprawie na samodzielne ustalenie, iż ewentualna szkoda doznana przez powoda była następstwem zbrodni lub występku, w szczególności przestępstwa stypizowanego w art. 231 k.k. Zauważyć trzeba bowiem, że w tym celu konieczne byłoby stwierdzenie, że:

1/ indywidualnie oznaczona osoba nie dopełniła swoich obowiązków służbowych lub przekroczyła swoje uprawnienia, działając w ten sposób na szkodę interesu publicznego lub prywatnego;

2/ zachowanie sprawcy czynu zabronionego było zawinione;

3/ zachowanie sprawcy czynu zabronionego było społecznie szkodliwe w wyższym stopniu niż znikomy.

W rozpoznawanej sprawie powód w żaden sposób nie wykazał zaistnienia powyższych przesłanek pozwalających przypisać konkretnym podmiotom dopuszczenia się przestępstwa określonego w art. 231 k.k.,

Z tego względu sąd doszedł do przekonania, że roszczenie powoda podlega przedawnieniu w terminie określonym w art. 442¹ § 1 k.c.

W tym stanie rzeczy strona pozwana mogła skutecznie uchylić się od obowiązku zaspokojenia roszczenia powoda o naprawienie szkody wyrządzonej w czasie odbywania kar pozbawienia wolności przed 25 czerwca 2009 roku, co w tym przypadku obejmuje pobyt powoda w Areszcie Śledczym w S. w okresach od 22 lutego 2005 roku do 5 maja 2005 roku, od 19 lipca 2005 roku do 2 sierpnia 2005 roku i od 3 lutego 2006 roku do 17 maja 2006 roku oraz pobyty powoda w Zakładzie Karnym w G. w okresach: od 17 maja 2006 roku do 28 czerwca 2006 roku i od 8 kwietnia 2008 roku do 24 czerwca 2009 roku,

Z tego względu powód mógł skutecznie dochodzić roszczenia o naprawienia szkody powstałej jedynie w związku z odbywaniem kary pozbawienia wolności w Areszcie Śledczym w S. w okresie od 20 lutego 2012 roku do 2 maja 2012 roku i w Zakładzie Karnym w G. w okresie: od 25 czerwca 2009 roku do 19 sierpnia 2009 roku, od 14 lipca 2010 roku do 28 czerwca 2011 roku i od 2 maja 2012 roku do 21 czerwca 2012 roku, gdyż tylko ten okres był objęty żądaniem pozwu.

Rozważyć należy, czy w tym czasie zapewniono powodowi odpowiednie warunki odbywania kary pozbawienia wolności.

Na wstępie wskazać trzeba, że sąd nie podziela prezentowanego w orzecznictwie sądowym poglądu, że sąd cywilny nie może badać prawidłowości wykonywania kary pozbawienia wolności z uwagi na wyłączną kognicję sędziów penitencjarnych w tym zakresie. Do odmiennego wniosku nie może prowadzić treść przepisów kodeksu karnego wykonawczego oraz § 2 i 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobu, zakresu i trybu sprawowania nadzoru penitencjarnego, z których wynika, że to sędzia penitencjarny sprawuje nadzór nad legalnością i prawidłowością wykonywania kary pozbawienia wolności. Ustanowienie takiego nadzoru nie wyłącza bowiem możliwości orzekania przez sąd cywilny w sprawie roszczeń o naprawienie szkody wyrządzonej przez niezgodne z prawem wykonywanie władzy publicznej, co wiąże się z koniecznością dokonania przez ten sąd oceny zgodności z prawem danego działania lub zaniechania podmiotów wykonujących władzę publiczną. Sąd nie mógłby samodzielnie czynić w tym zakresie ustaleń faktycznych i prawnych tylko wówczas, gdyby przepis szczególnie [vide np. art. 417¹ § 1 - 4 k.c.] wyłączał lub ograniczał taką możliwość. W niniejszej sprawie żaden przepis nie uzależnia

możliwości dochodzenia roszczenia o naprawienia szkody wyrządzonej przez niezgodne z prawem wykonywania władzy publicznej od uprzedniego stwierdzenia tego faktu przez sędziego penitencjarnego.

Z tego względu sąd uznał, że władny jest sam badać, czy warunki odbywania kary pozbawienia wolności przez powoda były zgodne z prawem.

W tym miejscu podkreślenia wymaga, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem polskich sądów i trybunałów międzynarodowych kara pozbawienia wolności powinna być wykonywana z poszanowaniem godności człowieka.

Godność człowieka podlega szczególnej ochronie zarówno w prawie polskim, jak i w prawie międzynarodowym. Art. 30 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej stanowi, że przyrodzona i niezbywalna godność człowieka jest nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych. Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 28 lutego 2007 roku [V CSK 431/06, LEX 255593] wskazał, że wynikający z powyższej normy konstytucyjnej obowiązek powinien być realizowany przez władze publiczne przede wszystkim wszędzie tam, gdzie państwo działa w ramach imperium realizując swoje zadania represyjne, których wykonanie nie może prowadzić do większego ograniczenia praw człowieka i jego godności, niż to wynika z zadań ochronnych i celu zastosowanego środka represji. Dotyczy to także wykonywania przez państwo zadań z zakresu wymiaru sprawiedliwości, w tym także wykonywania orzeczonych kar.

Jak wskazano wyżej, wymóg zapewnienia przez państwo godziwych warunków odbywania kary pozbawienia wolności jest także jednym z podstawowych wymogów nowożytnego państwa prawa, znajdującym wyraz w normach prawa międzynarodowego. Stanowi o tym wprost art. 10 ust. 1 Międzynarodowego Paktu Praw Osobistych i Publicznych z dnia 19 grudnia 1966 roku, ratyfikowany przez Polskę [Dz. U. z 1977 r., Nr 38, poz. 167 i 169], który głosi, że każda osoba pozbawiona wolności będzie traktowana w sposób humanitarny i z poszanowaniem przyrodzonej godności człowieka. Także art. 3 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dnia 4 grudnia 1950 roku, ratyfikowany przez Polskę w 1993 roku [Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.] stanowi, że nikt nie może być poddany torturom ani niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu lub karaniu. Z tego przepisu wyprowadza się obowiązek władzy publicznej zapewnienia osobom osadzonym w zakładach karnych godziwych i humanitarnych warunków odbywania kary pozbawienia wolności, nienaruszających godności ludzkiej. Łączy się z tym wynikający z art. 8 ust. 1 Konwencji nakaz poszanowania życia prywatnego obywateli i ich prawa do intymności, co w odniesieniu do osób osadzonych w zakładach karnych oznacza obowiązek zapewnienia takich warunków bytowych i sanitarnych, w których godność ludzka i prawo do intymności nie doznają istotnego uszczerbku. Konieczność respektowania powyższych praw osób osadzonych znajduje odzwierciedlenie w judykaturze Europejskiego Trybunału Praw Człowieka [vide wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 5 grudnia 1979 roku w sprawie skargi numer (...); wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 12 stycznia 1995 roku w sprawie skargi nr 21915/93; wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 9 marca 2006 roku w sprawie skargi nr 73786/01; wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 19 kwietnia 2001 roku w sprawie skargi nr 28524/95], który wielokrotnie podkreślał, iż odbywanie kary pozbawienia wolności w przeludnionej celi, w niewłaściwych warunkach sanitarnych, z niewłaściwą ilością łóżek itp. może zostać uznane za poniżające traktowanie w rozumieniu art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności.

Należy zwrócić uwagę, że odpowiednikami przywołanych wyżej norm prawa międzynarodowego są przepisy art. 40, art. 41 ust. 4 i art. 47 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej wprowadzające powyższe zasady na grunt prawa polskiego.

W niniejszej sprawie powód podniósł, że doszło do naruszenia jego prawa do odbywania kary pozbawienia wolności w godnych warunkach, albowiem był on umieszczony w przeludnionej celi i nie zapewniono mu odpowiednich warunków bytowych.

Na wstępie wskazać trzeba, że - biorąc pod uwagę przywołane wyżej normy prawa międzynarodowego oraz normy konstytucyjne - na gruncie prawa polskiego uzasadniony jest wniosek, że odbywanie kary pozbawienia wolności w przeludnionych celach i niezapewnienie osobom osadzonym odpowiednich warunków bytowych może stanowić przejaw poniżającego traktowania, prowadzącego do naruszenia godności osób pozbawionych wolności. Takie

postępowanie organów władzy publicznej może uzasadniać żądanie zasądzenia zadośćuczynienia na podstawie art. 24 w związku z art. 448 k.c., jako naruszające dobra osobiste skazanego, to jest godność i prawo do intymności.

Sąd wziął pod uwagę, że na konkretne warunki uwięzienia składają się różne parametry, którymi między innymi jest powierzchnia pomieszczenia przypadająca na jedną osobę, dostęp światła i powietrza, infrastruktura sanitarna, warunki spania i jedzenia lub możliwość przebywania poza celą. W niektórych wypadkach ocena odpowiednich warunków wymaga uwzględnienia indywidualnych cech osadzonego, takich jak wiek lub stan zdrowia. Istotnym elementem oceny jest również czas trwania nieodpowiedniego traktowania. Nie wyklucza to jednak sytuacji, w której decydujące znaczenie zostaje przypisane jednemu czynnikowi, ze względu na jego wagę jako przyczyny naruszenia. Tak było w sprawie niniejszej. Czynnikiem przeludnienia - umieszczenie powoda w celi o powierzchni mniejszej niż 3 m² na jedną osobę - został przez powoda wyekspozowany w pozwie jako najważniejszy. Zważywszy na to, że oznaczenie takiej powierzchni pomieszczenia mieszkalnego na osobę jako granicznej jest równoznaczne z ustaleniem standardu na najniższym możliwym poziomie, naruszenie takiego minimum, z reguły stanowi istotną przesłankę stwierdzenia naruszenia godności pozbawionego wolności.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego [vide uchwała składu siedmiu sędziów z dnia 18 października 2011 roku, III CZP 25/11, Biuletyn Sądu Najwyższego z 2011 roku, nr 11, poz. 106] wskazuje się, że naruszenie tego standardu przybiera postać poniżającego i niehumanitarnego traktowania, będącego następstwem przebywania w celi o drastycznie ograniczonej przestrzeni życiowej. Zamknięcie i ograniczenie tej przestrzeni jest konieczną i nieodłączną konsekwencją zgodnego z prawem uwięzienia człowieka, jednak jego rozmiar nie powinien przekraczać „poziomu nieuniknionego cierpienia”. Z tego względu rozważana sytuacja w każdym wypadku stanowi poważny sygnał, że doszło do niehumanitarnego traktowania osoby pozbawionej wolności, prowadzącego do naruszenia jej godności. Przebywanie osadzonego w celi o powierzchni poniżej 3 m² na osobę może więc stanowić wystarczającą przesłankę stwierdzenia naruszenia jej dóbr osobistych.

W związku z powyższymi rozważeniami konieczne było ustalenie, czy podczas osadzenia powoda w oznaczonych wyżej jednostkach penitencjarnych zapewniono odpowiednie warunki odbywania kary pozbawienia wolności, w szczególności w zakresie przypadającej na powoda powierzchni w celi mieszkalnej.

Dokonując ustaleń w tym zakresie sąd wziął pod uwagę, że artykuł 24 k.c. stanowiący podstawę roszczeń z tytułu naruszenia dóbr osobistych, nie wymaga dla odpowiedzialności winy sprawcy oraz przewiduje domniemanie bezprawności jego działania naruszającego dobra osobiste, co powoduje, że dochodzący ochrony nie musi tej przesłanki udowadniać, natomiast na sprawcy ciąży obowiązek wykazania, że jego działanie było zgodne z prawem. W niniejszej sprawie oznacza to, że ciężar dowodu, że warunki w zakładzie karnym odpowiadały obowiązującym normom i nie doszło do naruszenia dóbr osobistych powoda spoczywa na stronie pozwanej [analogicznie Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 28 lutego 2007 roku, V CSK 431/06, LEX 255593].

Warunki odbywania kary pozbawienia wolności uregulowane są w art. 110 § 1 i 2 k.k.w., który stanowi, że „skazanego osadza się w celi mieszkalnej wieloosobowej lub jednoosobowej [§ 1]. Powierzchnia w celi mieszkalnej, przypadająca na skazanego, wynosi nie mniej niż 3 m². Celi wyposaża się w odpowiedni sprzęt kwaterunkowy zapewniający skazanemu osobne miejsce do spania, odpowiednie warunki higieny, dostateczny dopływ powietrza i odpowiednią do pory roku temperaturę, według norm określonych dla pomieszczeń mieszkalnych, a także oświetlenie odpowiednie do czytania i wykonywania pracy [§ 2].

Sąd wziął pod uwagę, że ustawodawca przewidział odstępstwa od tej zasady. Do 5 grudnia 2009 roku obowiązywał art. 248 k.k.w., który stanowił, że „w szczególnie uzasadnionych wypadkach dyrektor zakładu karnego lub aresztu śledczego może umieścić osadzonych, na czas określony, w warunkach, w których powierzchnia w celi na jedną osobę wynosi mniej niż 3 m². O takim umieszczeniu należy bezzwłocznie powiadomić sędziego penitencjarnego”.

Z dniem 6 grudnia 2009 roku doszło do uchylecia tego przepisu, który zastąpiła regulacja zawarta w przepisach art. 110 § 2a – 2i kodeksu karnego wykonawczego, które stanowią, że:

„Dyrektor zakładu karnego lub aresztu śledczego może umieścić skazanego na czas określony, nie dłuższy niż 90 dni, w warunkach, o których mowa w § 2 zdanie drugie, w celi mieszkalnej, w której powierzchnia przypadająca na skazanego wynosi poniżej 3 m², nie mniej jednak niż 2 m², w razie:

- 1) wprowadzenia stanu wojennego, wyjątkowego lub klęski żywiołowej, lub w czasie ich obowiązywania,
- 2) ogłoszenia na terenie położenia zakładu karnego lub aresztu śledczego stanu zagrożenia epidemiologicznego lub stanu epidemii albo wystąpienia w zakładzie karnym lub areszcie śledczym stanu zagrożenia epidemiologicznego lub stanu epidemii

- uwzględniając stopień zagrożenia dla życia i zdrowia;

- 3) konieczności zapobieżenia wystąpieniu innego zdarzenia stanowiącego bezpośrednie zagrożenie dla bezpieczeństwa skazanego albo bezpieczeństwa zakładu karnego lub aresztu śledczego albo zapobieżenia skutkom takiego zdarzenia [§ 2a].

Dyrektor zakładu karnego lub aresztu śledczego może umieścić skazanego na czas określony, nie dłuższy niż 14 dni, w warunkach, o których mowa w § 2 zdanie drugie, w celi mieszkalnej, w której powierzchnia przypadająca na skazanego wynosi poniżej 3 m², nie mniej jednak niż 2 m², jeżeli zachodzi konieczność natychmiastowego umieszczenia w zakładzie karnym lub areszcie śledczym nieposiadającym wolnych miejsc w celach mieszkalnych:

- 1) skazanego na karę pozbawienia wolności przekraczającą 2 lata,
- 2) skazanego określonego w art. 64 § 1 lub 2 oraz art. 65 Kodeksu karnego,
- 3) skazanego za przestępstwo określone w art. 197-203 Kodeksu karnego,
- 4) skazanego, który samowolnie uwolnił się od odbywania kary pozbawienia wolności,
- 5) skazanego, który korzystając z zezwolenia na czasowe opuszczenie zakładu karnego lub aresztu śledczego, nie powrócił w wyznaczonym terminie,
- 6) przetransportowanego na polecenie sądu lub prokuratora z innego zakładu karnego lub aresztu śledczego, w celu udziału w rozprawie lub innych czynnościach procesowych,
- 7) osoby tymczasowo aresztowanej, ukaranej karą porządkową lub co do której zastosowano inne środki przymusu skutkujące pozbawieniem wolności [§ 2b].

Okres, o którym mowa w § 2b, może być przedłużony tylko za zgodą sędziego penitencjarnego. Łączny okres umieszczenia skazanego w warunkach określonych w § 2b nie może przekroczyć 28 dni [§ 2c].

Wydając decyzję na podstawie § 2a-2c, należy minimalizować zagrożenie pogorszenia warunków wykonywania kary pozbawienia wolności i tymczasowego aresztowania oraz zmierzać do szybkiego umieszczenia w celi mieszkalnej, o której mowa w § 2. [§ 2d]

W decyzji wydanej na podstawie § 2a-2c należy określić czas oraz przyczyny umieszczenia skazanego w warunkach, w których powierzchnia w celi mieszkalnej przypadająca na skazanego wynosi mniej niż 3 m², a także oznaczyć termin, do którego skazany ma w tych warunkach przebywać [§ 2e]

Skargę na decyzję wydaną na podstawie § 2a-2c sąd rozpoznaje w terminie 7 dni. [§ 2f]

Decyzję o umieszczeniu skazanego w warunkach określonych w § 2a-2c należy niezwłocznie uchylić, jeżeli ustana przyczyna, dla których została ona wydana [§ 2g].

W wypadkach przewidzianych w § 2b i 2c należy zapewnić skazanemu codzienne spacery dłuższe o pół godziny oraz korzystanie z dodatkowych zajęć kulturalno-oświatowych lub z zajęć z zakresu kultury fizycznej i sportu [§ 2h].

Przepisy § 2b lub 2c mogą być stosowane wobec tego samego skazanego nie wcześniej niż po upływie 180 dni od dnia zakończenia okresu, na który nastąpiło poprzednie umieszczenie w warunkach w nich określonych [§ 2i]”.

W rozpoznawanej sprawie przedmiotem badania były warunki odbywania kary pozbawienia wolności przez powoda zarówno przed 6 grudnia 2009 roku, jak i po tej dacie po 6 grudnia 2009 roku.

Obecnie obowiązujące przepisy zastosowanie mają do oceny prawidłowości odbywania przez powoda kary pozbawienia wolności w Zakładzie Karnym w G. i w Areszcie Śledczym w S. za okres od 6 grudnia 2009 roku. Z przedstawionych regulacji, dotyczących minimalnej normy powierzchni celi mieszkalnej przypadającej na skazanego, obowiązujących przed i po nowelizacji wynika, że obecny stan prawny w tym względzie jest o wiele bardziej rygorystyczny od poprzedniego. Wprawdzie wielkość normy w obu okresach jest taka sama i wynosi 3 m² na osobę, ale możliwość odstępstwa od niej jest obecnie bardzo ograniczona zarówno czasowo, jak i w zakresie przyczyn, które mogą ją usprawiedliwiać. Zmiana ta jest na tyle istotna, że doprowadziła do przyjęcia przez Sąd Najwyższy poglądu, traktującego datę 6 grudnia 2009 roku, tj. wejścia w życie ustawy nowelizującej art. 110 k.k.w. jako cezury czasowej, od której należy zmienić podejście do oceny kwestii przeludnienia w polskich zakładach karnych. Sąd Najwyższy uznał wprawdzie, że każdy przypadek trzeba rozpatrywać indywidualnie, ale jako zasadę można przyjąć, że jeżeli po 6 grudnia 2009 roku doszłoby - z uchybieniem art. 110 § 2 k.k.w. - do naruszenia dopuszczalnej ustawowo normy powierzchniowej na jednego skazanego, to tym samym mogło to doprowadzić w sposób samoistny do naruszenia jego dóbr osobistych i tym samym nie ma konieczności wykazywania innych czynników, które uwzględniane dopiero kumulatywnie z faktem przebywania w celi o powierzchni poniżej 3 m² w okresie jednorazowo ponad 14 dni, a łącznie ponad 28 dni, dawałyby skazanemu podstawę do wystąpienia z roszczeniem o ochronę dóbr osobistych [vide wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 marca 2012 roku, V CSK 85/11, LEX nr 1214612].

W ocenie sądu orzekającego w niniejszej sprawie - powyższe stanowisko Sądu Najwyższego jest słuszne, albowiem art. 110 § 2 kodeksu karnego wykonawczego ustanawia pewne minimum w zakresie powierzchni cel, w których powinna przebywać osoba osadzona w zakładzie karnym celem zapewnienia jej godnych warunków odbywania kary pozbawienia wolności.

Jak wskazano wyżej – co do zasady - powierzchnia w celi mieszkalnej, przypadająca na skazanego, powinna wynosić co najmniej 3 m². W tym miejscu wskazać trzeba, że powierzchnia ta powinna być liczona od całkowitej powierzchni użytkowej celi mieszkalnej, albowiem - podobnie, jak to jest czynione w przypadku lokali mieszkalnych - brak podstaw do odliczenia od niej powierzchni zajmowanej przez wyposażenie celi.

W niniejszej sprawie przeprowadzone postępowanie dowodowe doprowadziło do ustalenia, że po 6 grudnia 2009 roku powodowi zapewniono wymaganą przez art. 110 § 2 k.k.w. powierzchnię co najmniej 3 m². Do powyższego wniosku prowadzą dowody z zeznań świadków P. K. i P. Z. (1) oraz korespondujące z nimi dowody z dokumentów w postaci informacji o pobytach powoda w jednostkach penitencjarnych i historii rozmieszczenia w tym okresie. Z powyższych dowodów wynika, że po 6 grudnia 2009 roku w Zakładzie Karnym w G. i Areszcie Śledczym w S. nie występowało zjawisko przeludnienia, zaś powód przebywał w celach, w których na jednego osadzonego przypadało co najmniej co najmniej 3 m².

Konkludując, przyjąć trzeba, że po 6 grudnia 2009 roku podczas odbywania przez powoda kary pozbawienia wolności w Zakładzie Karnym w G. i Areszcie Śledczym w S. zapewniono mu powierzchnię w celach mieszkalnych wynoszącą

co najmniej 3 m² na jedną osobę, co czyni chybnym podniesiony w tym zakresie zarzut bezprawnego naruszenia jego dóbr osobistych.

Analogiczna sytuacja dotyczyła odbywania przez powoda kar pozbawienia wolności w okresie przed 6 grudnia 2009 roku, kiedy obowiązywała regulacja zawarta w art. 110 k.k.w. w poprzednim brzmieniu i art. 248 k.k.w. Jak wskazano wyżej - w tym czasie powód odbywał karę pozbawienia wolności w Zakładzie Karnym w G. [co obejmowało nieprzedawniony okres od 25 czerwca 2009 roku do 19 sierpnia 2009 roku]

Z dokumentów przedłożonych przez pozwanego wynika, że jakkolwiek podczas pobytu powoda w Zakładzie Karnym w G. występowało zjawisko przeludnienia, jednak nie dotyczyło ono samego powoda, albowiem powód [także w okresie przedawnionym] przebywał w celach, w których była zapewniona na jednego osadzonego powierzchnia co najmniej 3 m², co czyni bezzasadnym podniesione w tym zakresie zarzuty strony powodowej.

Na marginesie wskazać trzeba, że w tym czasie obowiązywał art. 248 k.k.w., który przewidywał, że w szczególnie uzasadnionych wypadkach dyrektor zakładu karnego lub aresztu śledczego mógł umieścić osadzonych, na czas określony, w warunkach, w których powierzchnia w celi na jedną osobę wynosi mniej niż 3 m², przy czym o takim umieszczeniu należało bezzwłocznie powiadomić sędziego penitencjarnego.

Podkreślenia wymaga, że Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu wyroku z dnia 26 maja 2008 roku [SK 25/07, OTK 2008, nr 62, z. 4A] stwierdził, że w sytuacjach rzeczywiście nadzwyczajnych nie jest wyłączona możliwość czasowego osadzenia skazanych w celach o powierzchni mniejszej niż 3 m² na osobę, zastrzegając, iż zasady czasowego umieszczenia w takiej celi muszą być wyraźnie określone; przepisy nie mogą pozostawiać wątpliwości co do wyjątkowości sytuacji, w których to może nastąpić, maksymalnego czasu umieszczenia w takich warunkach, dopuszczalności i ewentualnych zasad wielokrotnego umieszczania w takiej celi oraz trybu postępowania. Tak określonym wymaganiom odpowiada dopiero art. 110 k.k.w., obowiązujący od dnia 6 grudnia 2009 roku. Tym niemniej z uwagi na to, że analizowana część pobytu powoda w jednostkach penitencjarnych nastąpiła przed 6 grudnia 2009 roku analizę wyłączenia bezprawności pozwanego należy poczynić w oparciu o treść obowiązującego wówczas art. 248 k.k.w.

Kluczem do właściwego rozstrzygnięcia kwestii wyłączenia bezprawności w poprzednim stanie prawnym, a więc na podstawie art. 110 k.k. w związku z obowiązującym do dnia 6 grudnia 2009 roku art. 248 k.k.w., jest prawidłowa ich wykładnia. Zauważyć trzeba, że podjął się tego Sąd Najwyższy w wyrokach z dnia 28 lutego 2007 roku [V CSK 431/06, OSNC 2008, nr 1, poz. 13] i z dnia 17 marca 2010 roku [II CSK 486/09, LEX nr 599534], co w powiązaniu z normami konstytucyjnymi i umowami międzynarodowymi, pozwoliło na nadanie im znaczenia odpowiadającego oczekiwanym standardom.

Sąd Najwyższy w przywołanych wyżej orzeczeniach wskazał, że z przepisu art. 248 k.k.w. wynikało, że mogło dojść do ograniczenia wielkości powierzchni celi na jednego skazanego poniżej 3 m², jednakże może to nastąpić w szczególnie uzasadnionych wypadkach, określonych i przy zachowaniu trybu postępowania wskazanego w tym przepisie oraz w przewidzianych w nim przepisach wykonawczych, jednakże jedynie na czas określony. Jak trafnie zauważył Sąd Najwyższy w uzasadnieniu przywołanego wyżej wyroku z dnia 28 lutego 2007 roku – przewidziany w art. 248 k.k.w. czas ograniczenia wielkości powierzchni celi przypadającej na jednego skazanego musi być ściśle określony i nie nadmiernie długi, chodzi bowiem o wyjątek od zasady, przewidziany jedynie w szczególnych sytuacjach, co uzasadnia wykładnię zwięzłą tego przepisu. Z tego względu w okresie do 6 grudnia 2009 roku tylko wykazanie przez pozwanego, że ograniczenie powierzchni celi mieszkalnej nastąpiło z konkretnej przyczyny o charakterze nadzwyczajnym i na krótki czas, czyli udowodnienie zaistnienia sytuacji tymczasowej o wyjątkowym charakterze, może uzasadniać uwzględnienie zarzutu wyłączenia bezprawności naruszenia. Ś., a nawet restrykcyjna i uwzględniająca wskazane wzorce wykładnia przepisu oraz wnikliwa ocena konkretnych okoliczności sprawy stwarzają gwarancję właściwej kwalifikacji przesłanek wyłączenia bezprawności naruszenia dóbr osobistych osoby pozbawionej wolności.

W niniejszej sprawie strona pozwana za pomocą dowodów z dokumentów urzędowych w postaci pism Dyrektora Zakładu Karnego w G. z dnia 11 maja 2006 roku, z dnia 10 marca 2008 roku, z dnia 9 maja 2008 roku, z dnia 3 lipca 2008 roku, z dnia 11 września 2008 roku, oraz zarządzeń Dyrektora Zakładu Karnego w G. z dnia 7 listopada 2008 roku i z dnia 31 grudnia 2008 roku, wykazała, iż Dyrektor Zakładu Karnego w G. w trybie art. 248 k.k.w. wydał decyzje, na podstawie których w analizowanym okresie zezwolił na czasowe umieszczenie osób osadzonych w tej jednostce penitencjarnej w celach, w których na jednego osadzonego przypadało poniżej 3 m² zawiadomił o powyższych decyzjach sędziego penitencjarnego. Ponadto na podstawie tych dokumentów można wyprowadzić wnioski, że w badanych okresach zaistniała szczególna sytuacja uzasadniająca zastosowanie ograniczenia wielkości powierzchni celi na jednego skazanego poniżej 3 m² związana z nadmierną liczbą osób osadzonych w tym zakładzie karnym w stosunku do jego pojemności. Tym samym, skoro zostały spełnione przesłanki przewidziane w obowiązującym wówczas art. 248 k.k.w., to zachowanie pozwanego polegające na czasowym umieszczeniu osób osadzonych w celach, w których na jednego osadzonego przypadało mniej niż 3 m² nie było zachowaniem bezprawnym. Sąd wziął pod uwagę, że Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 26 maja 2008 roku [SK 25/07, OTK 2008, nr 62, z. 4A] stwierdził, że art. 248 § 1 k.k.w. jest niezgodny z art. 40, art. 41 ust. 4 oraz art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, jednak utrata mocy obowiązującej przez ten przepis nastąpiło dopiero z dniem 6 grudnia 2009 roku i do tego terminu obowiązywała norma prawna ustanowiona w tym przepisie. Powyższe rozważania w rozpoznawanej sprawie mają jednak jedynie charakter teoretyczny, gdyż – jak wskazano wyżej - w stosunku do powoda przestrzegano obowiązujących norm powierzchni w celach mieszkalnych.

Biorąc pod uwagę powyższe okoliczności sąd uznał, że nie zasługuje na uwzględnienie podstawowy zarzut strony powodowej dotyczący odbywania kary pozbawienia wolności w warunkach przeludnienia.

Sąd wziął pod uwagę, że strona powodowa wyprowadzała swoje roszczenie także z faktu niewłaściwych warunków bytowych podczas osadzenia w jednostkach penitencjarnych.

W ocenie sądu - przeprowadzone dowody w postaci przede wszystkim zeznań świadków A. S., P. Z. (1), P. K. oraz dowodów z dokumentów przedstawionych przez stronę pozwaną w postaci wyjaśnień poszczególnych jednostek penitencjarnych – uzasadniają wniosek, że w stosunku do powoda były przestrzegane wymogi dotyczące wyposażenia celi, w szczególności, że zostały zapewnione wyposażenie w odpowiedni sprzęt kwaterunkowy zapewniający skazanemu osobne miejsce do spania, odpowiednie warunki higieny, dostateczny dopływ powietrza i odpowiednią do pory roku temperaturę, według norm określonych dla pomieszczeń mieszkalnych, a także oświetlenie odpowiednie do czytania i wykonywania pracy.

Chybiony okazał się także zarzut dotyczący niezapewnienia powodowi odpowiednich warunków higieny związany z brakiem dostępu do ciepłej wody oraz niewłaściwym oddzieleniem kądek sanitarnych. Zauważyć trzeba, że ogólna norma zawarta w art. 102 pkt. 1 i art. 110 § 2 k.k.w. nakazująca zapewnić osadzonemu odpowiednie warunki higieny została skonkretyzowana w przepisach rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności [Dz.U. Nr 152, poz. 1493 ze zm.]. Z § 30 ust. 3 tegoż rozporządzenia wynika, że „Skazany korzysta co najmniej raz w tygodniu z ciepłej kąpieli. Skazany zatrudniony przy pracach brudzących korzysta z odpowiednio częstszych kąpieli. Kąpiel skazanego chorego odbywa się według wskazań lekarza”. Z kolei § 28 ust. 1 powyższego rozporządzenia przewiduje, że „Cela mieszkalna powinna być wyposażona w łóżko dla każdego skazanego, odpowiednią do liczby skazanych ilość stołów, szafek i taboretów oraz środków do utrzymania czystości w celi. Niezbędne urządzenia sanitarne sytuuje się w sposób zapewniający ich niekłujące użytkowanie, z zastrzeżeniem art. 110 § 3 Kodeksu”.

Z powyższych przepisów wynika, że na zakładzie karnym nie ciąży obowiązek zapewnienia stałego nieprzerwanego dostępu do bieżącej ciepłej wody w celi mieszkalnej. Powinnością zakładu karnego jest jedynie umożliwienie skorzystania przez osobę skazaną przynajmniej raz w tygodniu z ciepłej kąpieli, co w przypadku powoda zostało spełnione. Niezależnie od tego wskazać trzeba, że wszystkie cele w Areszcie Śledczym w S. i część cel w Zakładzie

Karnym w G., w których przebywał powód, posiadały stały bieżący dostęp do ciepłej wody, a ponadto osoby osadzone miały możliwość podgrzewania wody w celach za pomocą własnych urządzeń.

W zakresie usytuowania urządzeń sanitarnych należy zwrócić uwagę, że § 28 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 roku w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności wymaga jedynie, aby niezbędne urządzenia sanitarne zostały usytuowane w celi w sposób zapewniający ich niekrępujące użytkowanie. Powyższy wymóg należy rozumieć jako obowiązek oddzielenia urządzeń sanitarnych od pozostałej części celi w taki sposób, aby zapewnić osobie korzystającej z tych urządzeń pewien minimalny poziom prywatności. Z przepisu tego nie wynika natomiast konieczność wyodrębnienia w sposób trwały za pomocą ścianek pomieszczenia ubikacji, choć niewątpliwie celowe byłoby takie rozwiązanie.

W rozpoznawanej sprawie z przywołanych wyżej dowodów z dokumentów wynika, że wszystkie cele, w których przebywał powód, miały wydzieloną część, w której znajdowały się urządzenia sanitarne. Jednocześnie z powyższego dowodu wynika, że w celach tych doszło do wyodrębnienia tej części od pozostałej części pomieszczenia za pomocą trwałych ścian. Z tego względu nie można w tym zakresie przyjąć, że doszło do naruszenia standardów wykonywania kary pozbawienia wolności, które prowadziłyby do naruszenia dóbr osobistych powoda w postaci jego godności osobistej.

Sąd wziął pod uwagę, że powód podniósł, że cele, w których przebywał, znajdowały się w złym stanie technicznym, były brudne i zagrzybione oraz występowało w nich robactwo. Powód na potwierdzenie tych okoliczności naprowadził dowód z zeznań świadków M. T., P. Z. (2), M. W. (2). Sąd oceniając te dowody uwzględnił jednak, że świadkowie ci są osobami skazanymi, które odbywają karę pozbawienia wolności w tym samym zakładzie karnym co powód. Jest powszechnie wiadomo, że dla osób skazanych szacunek dla wymiaru sprawiedliwości, którego przejawem jest składanie prawdziwych zeznań, nie jest typowym zachowaniem, w szczególności, gdy dotyczy to spraw innych osadzonych, z którymi wiąże ich szczególna więź wynikająca z odbywania kary pozbawienia wolności. Okoliczność ta wpływa na ocenę wiarygodności zeznań tych świadków. Tym niemniej można dać wiarę tym świadkom, że rzeczywiście część cel, w których przebywał powód w Zakładzie Karnym w G., znajdowała się w złym stanie, gdyż jest to zjawisko typowe dla budynków jednostek penitencjarnych. Nie można jednak na tej podstawie wyprowadzać wniosku, że cele i ich wyposażenie nie spełniało podstawowych norm technicznych i sanitarnych. Jest znamienne, że powyższe zakłady karne są regularnie kontrolowane przez zewnętrzne instytucje i te kontrole nie wykazywały istotnych uchybień w tym zakresie. Nie można wprawdzie wykluczyć, że w poszczególnych celach mogły występować okresowo takie zjawiska jak brud czy pasożyty, jednak wiązać to należy przede wszystkim ze sposobem utrzymywania porządku w tych celach przez samych osadzonych, gdyż to od nich przede wszystkim zależy czystość w zajmowanych pomieszczeniach. Podobnie odnieść się do zarzutu nieodpowiedniego stanu materacy, koców i pościeli, albowiem z wyjaśnień jednostek penitencjarnych wynika, że były one regularnie wymieniane i czyszczone, jednak jest oczywiste, że ich stan zależał w znacznej mierze od ich użytkowników.

Biorąc pod uwagę powyższe okoliczności uzasadniony jest wniosek, że podczas osadzenia powoda w żadnej z jednostek penitencjarnych wskazanych w pozwie nie doszło do naruszenia prawa powoda do odbywania kary pozbawienia wolności w humanitarnych warunkach, a tym samym do naruszenia jego dóbr osobistych.

Podkreślić trzeba bowiem, że przy ocenie, czy do takiego naruszenia doszło decydujące znaczenia ma nie tyle subiektywne odczucie osoby żądającej ochrony prawnej, ile to, jaką reakcję wywołuje w społeczeństwie to naruszenie w kontekście wszystkich okoliczności sprawy [vide wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 1976 roku, II CR 692/75, OSNC 1976, nr 11, poz. 251; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 marca 1997 roku, III CKN 33/97, OSNC 1997, nr 6-7, poz. 93; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 kwietnia 1989 r., I CR 143/89, OSP 1990, z. 9, poz. 330].

W niniejszej sprawie uznać trzeba, że podczas odbywania przez powoda kary pozbawienia wolności stopień jej dolegliwości był odpowiedni do istoty tej kary i nie doszło do przekroczenia standardów wykonywania tego rodzaju kar przyjętych w polskim i międzynarodowym porządku prawnym. W tym stanie rzeczy z obiektywnego punktu widzenia

nie można uznać, że podczas odbywania przez powoda kary pozbawienia wolności doszło do naruszenia jego dóbr osobistych.

Z tym stanie rzeczy nie zaistniały także podstawy do przyznania powodowi zadośćuczynienia na podstawie art. 448 k.c. Jak wskazano wyżej - przepis ten jest niewątpliwie związany z treścią art. 24 k.c., w którym zawarto podstawową konstrukcję cywilnoprawnej ochrony dóbr osobistych. Nie budzi też wątpliwości, że przesłanką odpowiedzialności przewidzianej w art. 24 § 1 k.c. jest bezprawność działania sprawcy. Brak w art. 448 k.c. wyraźnej wzmianki o winie jako koniecznej przesłance roszczenia pieniężnego mógłby więc uzasadniać stanowisko, prezentowane w literaturze, że bezprawność naruszenia dobra osobistego jest konieczną i wystarczającą przesłanką tego roszczenia. Ten pogląd nie znalazł jednak szerszej aprobaty w piśmiennictwie. Większość autorów, wskazując na ulokowanie art. 448 k.c., wśród przepisów regulujących odpowiedzialność z tytułu czynów niedozwolonych, które zasadę winy statuują jako podstawową przesłankę odpowiedzialności deliktowej [odpowiedzialność na zasadzie ryzyka albo też na zasadach współzycia społecznego występuje tylko w wypadkach wyraźnie wskazanych w ustawie], opowiedziała się za tym, że art. 448 k.c. znajduje zastosowanie tylko w wypadku zawinionego naruszenia dóbr osobistych. Zwolennicy tego zapatrywania podnoszą, że gdyby ustawodawca chciał, aby przesłanką roszczeń przewidzianych w art. 448 k.c. była wyłącznie bezprawność naruszenia dobra osobistego, to umieściłby ten przepis w części ogólnej prawa cywilnego [w obrębie art. 24 k.c.]. Tymczasem w art. 24 k.c. jest odesłanie do „zasad przewidzianych w kodeksie”. W judykaturze za przytoczonym tu dominującym poglądem opowiedział się także wielokrotnie Sąd Najwyższy [między innymi w wyroku z dnia 12 grudnia 2002 roku, V CKN 1581/00, OSNC 2004/4/53, w wyroku z dnia 19 stycznia 2007 roku, III CSK 358/06, LEX nr 277289; w wyroku z dnia 1 kwietnia 2004 roku, II CK 155/03; nie publ.; w wyroku z dnia 15 czerwca 2005 roku, IV CK 805/04; nie publ., w wyroku z dnia 28 września 2005 roku, I CK 256/05, nie publ.]. Powyższy pogląd podziela także sąd orzekający w niniejszej sprawie – z tym zastrzeżeniem, że o tym, jaka zasada odpowiedzialności warunkuje możliwość dochodzenia roszczenia przewidzianego w art. 448 k.c., decydować powinien przepis szczególny regulujący w danym przypadku odpowiedzialność odszkodowawczą.

W niniejszym przypadku podstawą odpowiedzialności deliktowej pozwanego Skarbu Państwa w stosunku do powoda stanowi przywołany wyżej przepis art. 417 § 1 k.c. Przepis ten uzależnia powstanie odpowiedzialności deliktowej Skarbu Państwa od możliwości przypisania czynu niedozwolonego, polegającego na niezgodnym z prawem działaniem lub zaniechaniem przy wykonywaniu władzy publicznej, które prowadzi do powstania szkody. Zgodnie z powszechnie przyjmowanym stanowiskiem judykatury [vide wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 grudnia 2001 roku, SK 18/00, OTK 2001/8/256; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 lutego 2002 roku, V CKN 1248/00, OSP 2002/10/128; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 lutego 2002 roku, I CKN 581/99, OSNC 2002/10/128] – przepis ten należało interpretować w ten sposób, że dla przypisania Skarbowi Państwa odpowiedzialności deliktowej nie jest konieczne, aby zachowanie wyrządzające szkodę było zawinione, wystarczające jest bowiem ustalenie, że jego postępowanie jest obiektywnie bezprawne.

W niniejszej sprawie - jak wskazano wyżej - przesłanka bezprawności nie została jednak spełniona, gdyż pozwany w stosunku do powoda nie naruszył żadnych norm prawnych regulujących sposób wykonywania warunków odbywania kary pozbawienia wolności, co oznacza, że na pozwanym nie spoczywa obowiązek naprawienia szkody doznanej przez powoda na skutek ewentualnego naruszenia jego dóbr osobistych w czasie odbywania kary pozbawienia wolności.

Niezależnie od tego wskazać trzeba, że powszechnie przyjmuje się w orzecznictwie i doktrynie [vide uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 18 października 2011 roku, III CZP 25/11, OSNC 2012/2/15; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 października 2011 roku, V CSK 489/10, LEX nr 1102552], że przesłanką przyznania zadośćuczynienia jest - zgodnie z art. 448 k.c. - doznanie przez osadzonego krzywdy.

Z tego względu nie każde naruszenie dóbr osobistych rodzi prawo do żądania zadośćuczynienia na podstawie art. 448 k.c. Przyznanie tego rodzaju świadczenia zależy od wielu różnych okoliczności, w tym między innymi od długotrwałości przebywania w przeludnionej celi, uciążliwości z tym związanych, poczucia krzywdy i jego stopnia oraz od pozostałych warunków odbywania kary pozbawienia wolności, które mogą zwiększać poczucie krzywdy lub je osłabiać a nawet sprawiać, że w ogóle nie powstało.

W niniejszej sprawie – jak wskazano wyżej – z obiektywnego punktu widzenia nie można uznać, że warunki odbywania kary pozbawienia wolności były dla powoda źródłem krzywdy. Jest oczywiste, że sam pobyt w warunkach izolacji stanowi istotną dolegliwość dla osoby osadzonej, jednak wynika to z istoty kary pozbawienia wolności. W niniejszej sprawie nawet zakładając, że doszło do naruszenia dóbr osobistych powoda na skutek nieodpowiednich warunków odbywania kary pozbawienia wolności, to nie było ono na tyle istotne, żeby spowodować u niego cierpienia psychiczne lub fizyczne.

Nawet uznanie, iż warunki, w których był osadzony powód naruszały jego godność i prawo do prywatności, to gradacja tych naruszeń nie przybrała jednak takiej formy, w której można by podzielić twierdzenie powoda o osadzeniu go w niegodziwych i nieludzkich warunkach, co dopiero w ocenie sądu mogłoby uzasadniać żądanie zasądzenia zadośćuczynienia. Sąd podziela bowiem pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 2 października 2007 roku [II CSK 269/07, nie publ.], w którym uznano, że samo osadzenie w przeludnionej celi nie jest wystarczającą postawą do uwzględnienia żądania zasądzenia zadośćuczynienia. Warunki, w których przebywał powód nie mogą być bowiem ocenione jako niegodziwe, gdyż osoba osadzona musi się liczyć z ograniczeniami i dolegliwościami. Sąd Najwyższy również w wyroku z dnia 28 lutego 2007 roku [V CKS 431/06, OSNC z 2008 r. z. 1 poz. 13] nie uzależnił możliwości zasądzenia zadośćuczynienia od samego potwierdzenia faktu osadzenia w warunkach metrażowych odbiegających od normy wskazanej w art. 110 § 2 k.k.w. W uzasadnieniu tego orzeczenia stwierdzono bowiem, że w każdym przypadku do sądu należy ocena, czy zakres i stopień naruszenia dóbr osobistych uzasadniają przyznanie zadośćuczynienia pieniężnego i w jakiej wysokości, przy zachowaniu zasady, że przyznana ochrona powinna być dostosowana do charakteru i rodzaju naruszonego dobra osobistego oraz stopnia i zakresu naruszenia. Z literalnego brzmienia art. 448 k.c. wynika, że przyznanie przez sąd zadośćuczynienia za naruszenie dóbr osobistych ma charakter fakultatywny. W orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntowany jest pogląd, zgodnie z którym sąd nie ma obowiązku zasądzania zadośćuczynienia w każdym przypadku naruszenia dóbr osobistych [wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 kwietnia 2006 roku, II PK 245/05, OSNP z 2007 r. z. 7-8 poz. 101]. Podstawowym kryterium decydującym o możliwości zasądzenia zadośćuczynienia winien być stopień winy naruszydźcy, rodzaj naruszonego dobra oraz poczucie pokrzywdzenia poszkodowanego. W uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 2002 roku [V CKN 1581/00, OSNC z 2004 r. z. 4 poz. 53] wskazano także, iż decyzja o zasądzeniu zadośćuczynienia winna być poprzedzona także zbadaniem nasilenia złej woli naruszydźcy i celowości zastosowania tego środka. W tym zakresie wskazać trzeba, że przyczyn niezapewnienia osadzonym odpowiednich warunków bytowych upatrywać należy poza jednostkami penitencjarnymi, w których przebywają skazani. Jednostki te pomimo przepełnienia nie mogą odmówić przyjęcia kolejnego skazanego a gospodarkę finansową prowadzą w oparciu o prawo budżetowe. Co więcej, jednostki te w celu zapewnienia najlepszych z możliwych warunków metrażowych podejmują wszelkie działania, które leżą w ich gestii. Działania te z jednej strony ograniczają w jakiś stopniu problem przepełnienia cel, ale z drugiej strony niekorzystnie wpływają na inne aspekty odbywania kary (dostępność korzystania ze świetlic czy innych zajęć grupowych), jednakże nie w takim stopniu, że je całkowicie eliminują. Strona pozwana podejmowała i nadal podejmuje bowiem starania w kierunku umożliwienia skazanym spędzania czasu poza celą np. poprzez uczestnictwo w zajęciach sportowych, programach terapeutycznych i edukacyjnych czy kursach zawodowych, co dotyczyło także pozwanego. W działaniach strony pozwanej jednostki trudno więc w ogóle mówić o złej woli, a co dopiero jakimś stopniowaniu nasilenia tego zjawiska. Brak należytego dofinansowania więziennictwa w ocenie sądu nie może być także uznany za przejaw złej woli ustawodawcy, którego świadomym działaniem byłoby stworzenie takich warunków odbywania kary, które same w sobie [przeludnienie, złe warunki sanitarne itp.] stanowiłyby dodatkową dolegliwość i represję dla osób skazanych, co stanowiłoby przejaw niehumanitarnej polityki penalnej państwa. Niedofinansowanie więziennictwa, tak jak wielu innych aspektów publicznej działalności Państwa, w tym przede wszystkim działań podejmowanych na rzecz osób nie naruszających porządku prawnego (szkolnictwo, opieka społeczna), jest efektem wieloletnich zaszłości determinowanych poprzednimi warunkami ustrojowymi i odczuwalnymi jeszcze skutkami transformacji systemu społeczno - ekonomicznego. W takich zaś realiach zasądzenie na rzecz powoda zadośćuczynienia za naruszenie jego dóbr osobistych, które nie wynikało z celowego i nacechowanego złą wolą działania jakiegokolwiek podmiotu odpowiedzialnego za warunki odbywania kary, leżałoby w sprzeczności z powszechnym poczuciem sprawiedliwości, od czego nie można abstrahować przy orzekaniu o zadośćuczynieniu.

Warunki, w jakich powód odbywał karę, były takie same jak dla innych więźniów, nie mogły być więc one formą jakiegokolwiek indywidualnej dyskryminacji. Warunki te były natomiast o takim standardzie, jaki na obecnym etapie możliwości finansowych państwa można było zapewnić. W ocenie sądu o możliwości zasądzenia zadośćuczynienia decydować też powinna ocena stopnia pokrzywdzenia, którego doznała osoba żądająca ochrony prawnej. Powód poza wskazaniem na przebywanie w przeludnionej celi, na to, że w celach było brudno, w żaden sposób nie wyjaśnił, by doznał krzywdy uzasadniającej przyznanie mu zadośćuczynienia, czy szkody która wymaga naprawienia w formie odszkodowania. Jest znamienne, że powód nigdy nie składał skarg na warunki odbywania kary pozbawienia wolności - ani do funkcjonariuszy służby więziennej ani do sędziego penitencjarnego. Dodatkowo wskazać trzeba, że powód jest recydywistą penitencjarnym i z tego względu osobą przyzwyczajoną do szczególnych warunków odbywania kary pozbawienia wolności, co powoduje, że nie odczuwa w tak istotny sposób, jak osoba odbywająca po raz pierwszy tego rodzaju karę, niedogodności wynikających z warunków bytowych w zakładzie karnym.

W świetle powyższego uznać należało, że powód nie wykazał, aby dolegliwości, jakich rzekomo doznał w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności, uzasadniały twierdzenie o osadzeniu go w niegodziwych, niehumanitarnych i niehumanitarnych warunkach, co miałyby wywołać szkodę niemajątkową w rozmiarze mogącym być zrekompensowanym wyłącznie odpowiednią sumą pieniężną. Za przyznaniem powodowi zadośćuczynienia na podstawie art. 448 k.c. nie przemawia ani stopień nasilenia dolegliwości przez niego odczuwanych w związku z przebywaniem w zatłoczonych celach, ani działania strony pozwanej, dokładającej wszelkich starań w celu zmniejszenia odczuwanego przez skazanych dyskomfortu i borykającej się z problemem braku środków na radykalną poprawę stanu zakładów karnych.

W tym stanie rzeczy sąd uznał, że powodowi nie przysługuje roszczenie o zapłatę zadośćuczynienia pieniężnego na podstawie przywołanego wyżej art. 448 k.c. z tytułu naruszenia jego dóbr osobistych z tytułu niegodnego z prawem wykonywania władzy publicznej.

Sąd dokonując w niniejszej sprawie ustaleń faktycznych oparł się przede wszystkim na dowodach z dokumentów przedstawionych przez strony oraz dowodach z zeznań świadków P. K., A. S. i P. Z. (1) oraz częściowo zeznań świadków M. T., P. Z. (2), M. W. (2).

Sąd uznał dowody z dokumentów przedłożonych przez strony za w pełni wiarygodne, albowiem ich autentyczność i zgodność z prawdą nie była kwestionowana przez żadną ze stron. Podkreślenia wymaga, że na podstawie powyższych dokumentów można ustalić istotne dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy okoliczności dotyczące: okresów odbywania przez powoda kar pozbawienia wolności; jednostek penitencjarnych, w jakich powód przebywał; warunków, w jakich powód był osadzony w tych jednostkach penitencjarnych, a także sposobu zachowania powoda w zakładach karnych.

Sąd dał także wiarę dowodom z zeznań świadków P. K., A. S. i P. Z. (1), które uznał za w pełni wiarygodne. Sąd wziął pod uwagę, że świadkowie ci są funkcjonariuszami Służby Więziennej, jednak okoliczność ta nie może dyskwalifikować składanych przez nich zeznań. Zauważyć należy bowiem, że zeznania powyższych świadków znajdują pełne potwierdzenie w innych dowodach, zwłaszcza w dowodach z dokumentów. Sąd jedynie częściowo uznał za wiarygodne zeznania świadków M. T., P. Z. (2), M. W. (2). Jak wskazano wyżej, fakt, że są to osoby skazane nakazuje z ostrożnością podchodzić do ich zeznań, zwłaszcza w zakresie opisywanych przez nich warunków bytowych w czasie pobytu w zakładzie karnym i stopnia ich dolegliwości dla powoda.

Kierując się powyższymi przesłankami powództwo o zapłatę zadośćuczynienia należało oddalić, co znalazło odzwierciedlenie w punkcie I sentencji.

O kosztach procesu orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w związku z art. 99 k.p.c.

Zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik procesu wyrażoną w art. 98 § 1 k.p.c. strona przegrywająca sprawę obowiązana jest zwrócić stronie przeciwnej na jej żądanie poniesione przez nią koszty procesu niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony.

W rozpoznawanej sprawie strona pozwana wygrała sprawę w całości i z tego względu powód powinien jej zwrócić wszystkie poniesione koszty procesu wynoszące wyniosły 1023,93 złotych, na którą to kwotę składały się zgodnie ze spisem kosztów złożonym przez stronę pozwaną:

- kwota 120 złotych z tytułu wynagrodzenia radcowskiego ustalonego na podstawie z § 10 pkt. 25 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2003 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu [Dz. U. Nr 163, poz. 1349],
- kwota 903,93 złotych tytułem wydatków pełnomocnika związanych z dojazdem do siedziby sądu.

W tym stanie rzeczy orzeczono jak w punkcie II sentencji.

Stosownie do wniosku pełnomocnika ustanowionego z urzędu dla powoda należało mu na podstawie art. 16 ust. 2 i 3 w związku z art. 29 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 26 maja 1982 roku – Prawo o adwokaturze przyznać koszty nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu powodowi. Koszty te wyniosły łącznie kwotę 308,73 złotych, na która składały się wydatki na koszty dojazdów pełnomocnika wynoszące 71 złotych oraz wynagrodzenie adwokackie w wysokości 180 złotych oraz podatek od towarów i usług w wysokości 57,73 złotych. Stawka minimalna pełnomocnika za postępowanie przed sądem pierwszej instancji wynosi - zgodnie z § 19 pkt. 1 w związku z § 11 pkt. 25 w związku z § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu - kwotę 120 złotych, jednak z uwagi na długotrwałość postępowania i zawilość sprawy są przyznał pełnomocnikowi wynagrodzenie w wysokości 150 % stawki minimalnej, czyli w maksymalnej wysokości przewidzianej dla adwokata z urzędu.

Kierując się powyższymi przepisami orzeczono jak w punkcie III sentencji.

Sędzia Sądu Okręgowego Tomasz Sobieraj

ZARZĄDZENIE:

1/ odnotować;

2/ odpis wyroku wraz z uzasadnieniem doręczyć pełnomocnikowi powoda i zastępcy procesowemu pozwanego Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa

3/ za 20 dni lub z apelacją

SSO Tomasz Sobieraj 08.08.2013 r.